

MAKTAB O'QUVCHILARINING XORIJIY TILLARNI O'ZLASHTIRISHNING AMALIY KO'NIKMALARINI FAOLLASHTIRISH

Mahmudov Nosirbek Samatovich

Tashkent Perfect University

Katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15554521>

Annotatsiya:

Ushbu maqolada maktab o'quvchilarining xorijiy tillarni o'zlashtirish jarayonida amaliy ko'nikmalarini faollashtirish usullari va pedagogik yondashuvlar tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish, interaktiv metodlar orqali til o'rganishni samarali tashkil etish yo'llari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, amaliy mashg'ulotlar va turli kommunikativ vazifalar yordamida tilni real sharoitda qo'llash ko'nikmalari shakllantirilishi muhimligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: xorijiy til, amaliy ko'nikmalar, maktab o'quvchilari, faollashtirish, pedagogik yondashuv, kommunikativ qobiliyat, interaktiv metodlar, til o'rganish

Аннотация:

В статье рассматриваются методы и педагогические подходы к активизации практических навыков учащихся школьного возраста при изучении иностранных языков. Особое внимание уделяется развитию коммуникативных способностей учащихся и эффективной организации обучения с использованием интерактивных методов. Подчеркивается важность формирования навыков практического применения языка в реальных ситуациях через практические занятия и разнообразные коммуникативные задания.

Ключевые слова: иностранный язык, практические навыки, школьники, активизация, педагогический подход, коммуникативные способности, интерактивные методы, изучение языка

Bugungi kunda globalizatsiya jarayonlari va xalqaro aloqalarning kengayishi sharoitida xorijiy tillarni o'rganishning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Maktab yoshidagi o'quvchilar uchun chet tillarini egallash nafaqat fan sifatida, balki ularni amaliy hayotda samarali qo'llay olish ko'nikmalarini rivojlantirish maqsadida ham muhimdir. Shu bois, xorijiy tillarni o'zlashtirish jarayonida faqat nazariy bilimlarni berish emas, balki amaliy ko'nikmalarni faollashtirish va rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Amaliy ko'nikmalar – bu tilni real muloqot va vaziyatlarda qo'llash, nutqni tushunish, yozish va tinglash kabi faoliyatlarni o'z ichiga oladi. Ularni

shakllantirish maktab ta'limining samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, pedagogik jarayonda interaktiv metodlar, kommunikativ yondashuv va kreativ usullar yordamida o'quvchilarning amaliy til ko'nikmalarini faollashtirish muhim vazifalardan biridir.

Ushbu maqolada maktab o'quvchilarining xorijiy tillarni o'zlashtirishdagi amaliy ko'nikmalarini faollashtirish yo'llari, zamonaviy pedagogik metodlar va ularning samaradorligi haqida so'z boradi. Maqola o'quvchilarning tilni o'zlashtirish jarayonida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va ularni hal qilish bo'yicha takliflar keltirishga qaratilgan.

Xorijiy tillarni o'rganish zamonaviy dunyoda juda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ayniqsa maktab yoshidagi o'quvchilarda bu jarayonni samarali tashkil etish ta'lim sifatini oshirishda muhim omillardan biridir. Bugungi kunda dunyo globalizatsiya jarayonlarini boshdan kechirayotgan bir paytda, chet tillarni yaxshi bilish nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki kelajakda kasbiy muvaffaqiyatlar uchun ham asosiy talabga aylanmoqda. Shu bois, maktab o'quvchilarining xorijiy tillarni o'zlashtirishda nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantirish muhim vazifa sifatida qaralmoqda.

Amaliy ko'nikmalar – bu o'quvchilarning tilni real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olishlari, muloqot qilishlari, tushunishlari va o'z fikrlarini ifoda eta olishlari uchun zarur bo'lgan qobiliyat va malakalardir. Ko'plab tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, faqat nazariy bilimlar til o'rganishda yetarli emas; o'quvchilarni amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga yo'naltirilgan ta'lim jarayoni ularning tilni tez va samarali o'zlashtirishlariga imkon yaratadi. Shuning uchun maktabda xorijiy til o'qitish jarayonida amaliy faoliyatga ko'proq e'tibor qaratish talab etiladi.

O'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini faollashtirish uchun bir qator pedagogik usullar va yondashuvlar mavjud. Avvalo, interaktiv o'quv metodlari til o'rganishni yanada qiziqarli va samarali qiladi. Bu metodlar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi, ularni o'z fikrlarini erkin ifoda etishga undaydi. Masalan, rolli o'yinlar, dialoglar, guruhda muhokamalar, vaziyatli mashqlar va loyihalar asosida ishlash til o'rganishni yanada amaliy yo'nalishga yo'naltiradi. Interaktiv metodlar orqali o'quvchilar tilni faqat eshitish va o'qish orqali emas, balki gapirish, yozish va tushunish orqali o'zlashtiradilar. Bu esa ularning tilni to'liq va samarali egallashiga yordam beradi.

Kommunikativ yondashuv ham xorijiy tillarni o'rgatishda muhim hisoblanadi. Bu yondashuv asosida tilni o'rganish nafaqat grammatik qoidalarini

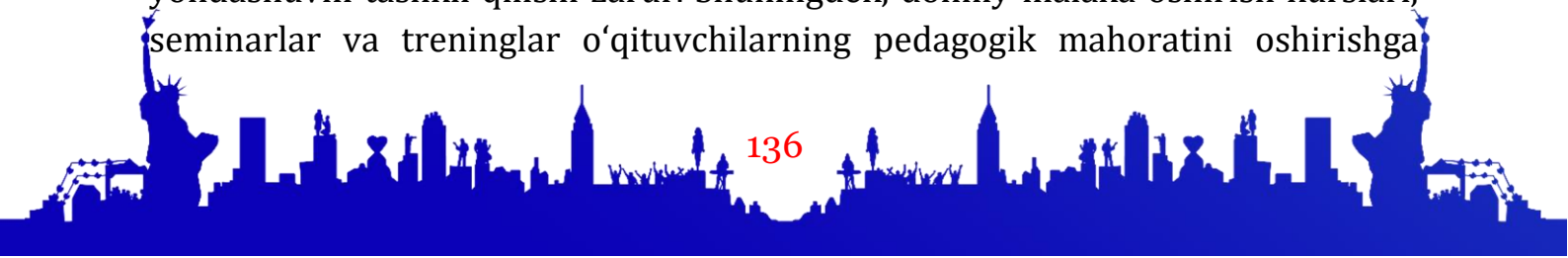
o'rganish, balki til orqali muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. O'quvchilarni o'z fikrlarini erkin ifoda eta olishlari uchun real muloqot vaziyatlari yaratish muhimdir. Misol uchun, darslarda hayotiy mavzular bo'yicha suhbatlar tashkil qilish, o'quvchilarga real hayotiy vaziyatlarni taqlid qilish imkonini beruvchi mashqlar o'tkazish til o'rganishni yanada samarali qiladi. Shu bilan birga, o'quvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirish, talaffuz va intonatsiyani yaxshilashga e'tibor qaratish ham muhim.

Maktab o'quvchilarining xorijiy tillarni o'zlashtirishida motivatsiya katta rol o'ynaydi. O'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirish uchun pedagoglar turli pedagogik texnologiyalar va o'yin elementlarini qo'llashlari zarur. Tilni o'rganish jarayoni qiziqarli va interaktiv bo'lsa, o'quvchilar o'zlarini ishtirokchi sifatida his qilishadi va tilni o'rganishga bo'lgan motivatsiyalari ortadi. Shuningdek, o'quvchilarga erishgan yutuqlarini qadrlash, rag'batlantirish tizimini yaratish, individual yondashuvni qo'llash ham ularning amaliy ko'nikmalarini shakllantirishda yordam beradi.

Zamonaviy texnologiyalar ta'lim jarayonida keng qo'llanilmoqda. Multimediali materiallar, interaktiv ta'lim platformalari, onlayn resurslar va mobil ilovalar xorijiy tillarni o'rganishda o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vositalardir. Masalan, onlayn suhbat platformalari va til o'rgatuvchi ilovalar o'quvchilarga doimiy amaliy mashq qilish imkonini beradi. Bundan tashqari, audio va video materiallar orqali eshitish va tushunish ko'nikmalarini oshirish mumkin. Zamonaviy texnologiyalar yordamida darslar yanada qiziqarli, interaktiv va individual ehtiyojlarga moslashtirilgan bo'lib, o'quvchilarning amaliy faoliyatga qiziqishini oshiradi.

Xorijiy tillarni o'rganishda o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish ham muhim ahamiyatga ega. Yoshga mos pedagogik yondashuv, darslarning mazmuni va uslublarini o'quvchilarni qiziqtiradigan va ularning qobiliyatlarini hisobga oladigan shaklda tashkil etish kerak. Kichik yoshdagi bolalarda o'yin shaklidagi mashg'ulotlar samarali bo'lsa, kattaroq o'quvchilarda loyihalar, muhokamalar va tahliliy mashqlar ko'proq qo'llanilishi mumkin. Yoshga moslashgan ta'lim usullari o'quvchilarning diqqatini jamlash, mavzuga qiziqishini oshirish va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Pedagoglarning malakasi va professional yondashuvi ham xorijiy tillarni o'rgatishda katta ahamiyatga ega. O'qituvchilar zamonaviy ta'lim metodlarini yaxshi bilishi, tilni amaliy tarzda o'rgatish usullarini qo'llashi, individual yondashuvni tashkil qilishi zarur. Shuningdek, doimiy malaka oshirish kurslari, seminarlar va treninglar o'qituvchilarning pedagogik mahoratini oshirishga

xizmat qiladi. Malakali pedagoglar o'quvchilarni til o'rganishga qiziqtiradi, ularning amaliy ko'nikmalarini rivojlantiradi va qiyinchiliklarni yengib o'tishda yordam beradi.

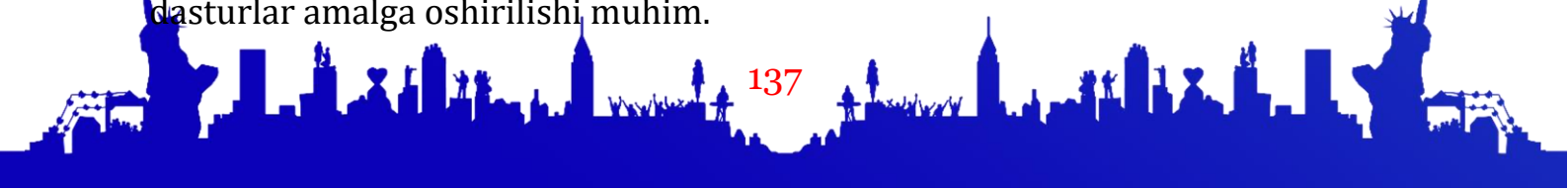
Xorijiy til ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha mashqlar turlari va ularning ta'siri

Mashq turi	Ta'rifi	Til ko'nikmasi	Faollashtirish usuli
Tinglab tushunish	Xorijiy tilni eshitib tushunishni rivojlantirish	Eshitish	Audio materiallar, dialoglarni tinglash
So'zlashuv	Tilni og'zaki ravishda qo'llash	So'zlashish	Suhbatlar, rolli o'yinlar
O'qish	Matnlarni o'qib tushunish	O'qish	Matnlar o'qish, tushuntirish
Yozish	Til orqali fikrni yozma shaklda ifoda etish	Yozish	Insho, hikoya yozish mashqlari
Lug'at ishlash	Yangi so'zlar va iboralarni o'rganish	So'z boyligini oshirish	So'z kartochkalari, lug'at mashqlari

O'quvchilar faolligini oshirish uchun metod va vositalar jadvali

Metod/Vosita	Tavsifi	Maqsad	Amaliy namuna
Guruh ishlari	O'quvchilar kichik guruhlariga bo'linadi	Muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini oshirish	Muammo yechish, loyiha tayyorlash
Rolli o'yinlar	Turli vaziyatlarni o'ynash	Real hayotdagi muloqotga tayyorlash	Do'konda xarid qilish, suhbatlashish
Multimediali materiallar	Audio va video resurslardan foydalanish	Eshitish va talaffuz ko'nikmalarini rivojlantirish	Film tomosha qilish, tinglab tushunish
Onlayn platformalar va ilovalar	Interaktiv o'quv resurslari	Mustaqil o'rganishni rag'batlantirish	Onlayn testlar, viktorinalar
Loyihalar va taqdimotlar	Mustaqil yoki guruhda loyiha tayyorlash	O'qilgan materialni amalda qo'llash	Madaniyat, tarix mavzularida taqdimot

O'quvchilarni til o'rganishda faollashtirishda ota-ona va jamiyat roli ham muhimdir. Oilada va atrof-muhitda chet tiliga qiziqish uyg'otish, amaliy mashqlar uchun sharoit yaratish til o'rganish jarayonini samarali qiladi. Masalan, ota-onalar bolalar bilan birga til bo'yicha o'yinlar o'ynash, chet tilida film yoki multfilm ko'rish, oddiy suhbatlar tashkil etish orqali amaliy ko'nikmalarni mustahkamlashga yordam berishlari mumkin. Jamiyatda esa chet tillarni qo'llab-quvvatlash, til o'rganishni rag'batlantiruvchi loyihalar va dasturlar amalga oshirilishi muhim.

Shuningdek, xorijiy tillarni o'zlashtirish jarayonida tilning madaniy jihatlarini o'rganish ham amaliy ko'nikmalarni to'liq shakllantirishga xizmat qiladi. Til va madaniyat bir-biridan ajralmas tushunchalar bo'lib, tilni o'rganish bilan birga o'sha tilga xos urf-odatlar, an'analar, madaniyat elementlarini bilish o'quvchilarning tilni yanada chuqur anglashlariga yordam beradi. Bu esa ular uchun haqiqiy muloqotda muhim bo'lgan madaniy kontekstni tushunishga zamin yaratadi.

Bundan tashqari, xorijiy tillarni o'rganishda o'quvchilarning fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor berish zarur. Tilni o'rganish – bu faqat yangi so'z va grammatik qoidalarni yodlash emas, balki yangi fikrlarni yaratish, tahlil qilish, mantiqiy bog'lanishlar o'rnatish jarayonidir.

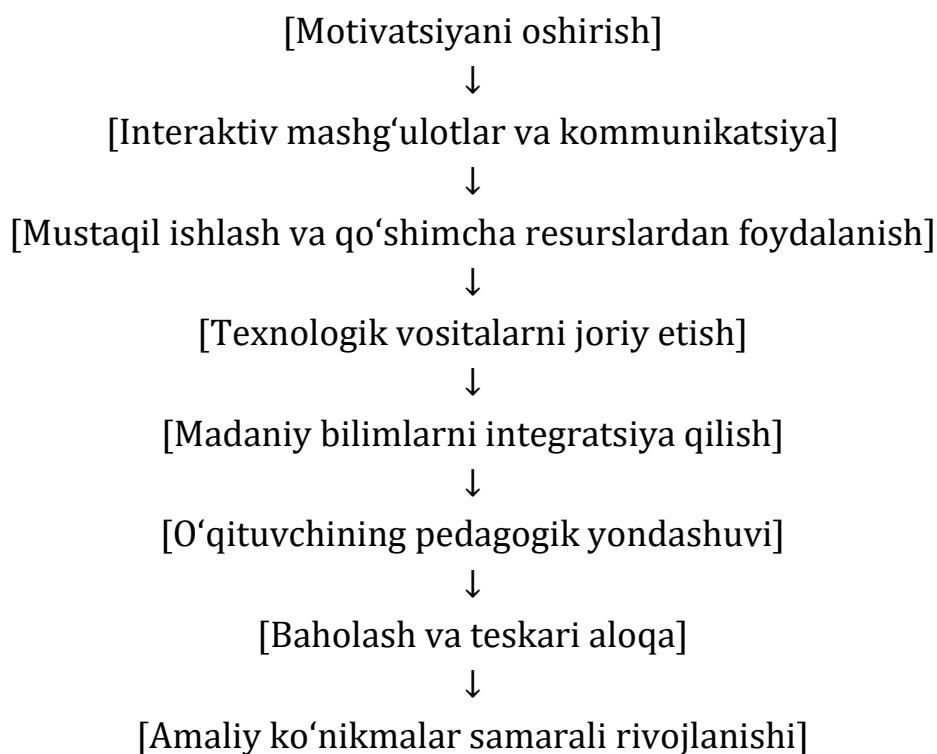
Amaliy ko'nikmalarni faollashtirish omillari jadvali

Omil	Ta'rifi	Amaliy namuna	Natija
Interaktiv ta'lim usullari	O'quvchilarning o'zaro muloqot orqali tilni qo'llashi	Rolli o'yinlar, guruh ishlari	Tilni amaliy qo'llash ko'nikmasi
Mustaqil ish	O'quvchining o'z-o'zini rivojlantirish faoliyati	Yozma topshiriqlar, yangi so'zlarni o'rganish	Mustahkam bilim va ishonch
Texnologiyalardan foydalanish	Multimedia va onlayn resurslardan foydalanish	Audio-kitoblar, videolar, interaktiv testlar	Qiziqarli va samarali o'rganish
Kommunikativ yondashuv	Tilni real muloqot vositasi sifatida qo'llash	Suhbat mashqlari, muhokamalar	Suhbatlashish ko'nikmasi
Motivatsiya	O'quvchilarning o'rganishga bo'lgan ichki va tashqi rag'bat	Rag'batlantirish, ijobiy baholash	Faollik va qiziqish oshadi
Madaniy bilimlarni kengaytirish	Tilni madaniy kontekstda o'rganish	Madaniyatlararo mashg'ulotlar, taqdimotlar	Tilni chuqurroq tushunish
Pedagogik malaka	O'qituvchining uslubiy va	Innovatsion usullarni qo'llash	Ta'lim sifatining oshishi

	metodik qobiliyatlari		
Baholash tizimi	Amaliy ko'nikmalarni baholash va tahlil qilish	Og'zaki va yozma testlar, loyihalar	O'quvchilarning zaif tomonlarini aniqlash

Maktab o'quvchilarining xorijiy tillarni o'zlashtirish jarayonida amaliy ko'nikmalarni faollashtirish muhim ahamiyatga ega. Xorijiy tilni o'rganish faqat nazariy bilimlarni egallash emas, balki tilni amaliy qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan murakkab jarayondir. Amaliy ko'nikmalar bu tilni o'rganuvchining o'z fikrini aniq va to'g'ri ifoda etishida, so'zlashuvda, eshitishda, o'qishda va yozishda samarali foydalanish qobiliyatidir. Shu sababli, maktabda xorijiy til ta'limi jarayonida o'quvchilarning bu ko'nikmalarini faollashtirishga alohida e'tibor qaratilishi lozim.

Birinchidan, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun til o'rganish jarayoni interaktiv bo'lishi kerak. Bu o'quvchilarga faqat o'qituvchidan bilim olish emas, balki o'zaro muloqot qilish, guruhda ishlash va real vaziyatlarda tilni qo'llash imkonini yaratadi. Masalan, suhbatlashish, rolli o'yinlar, situatsion mashqlar orqali o'quvchilar o'z tillarini faol ravishda ishlatishni o'rganadilar. Shunday usullar til o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

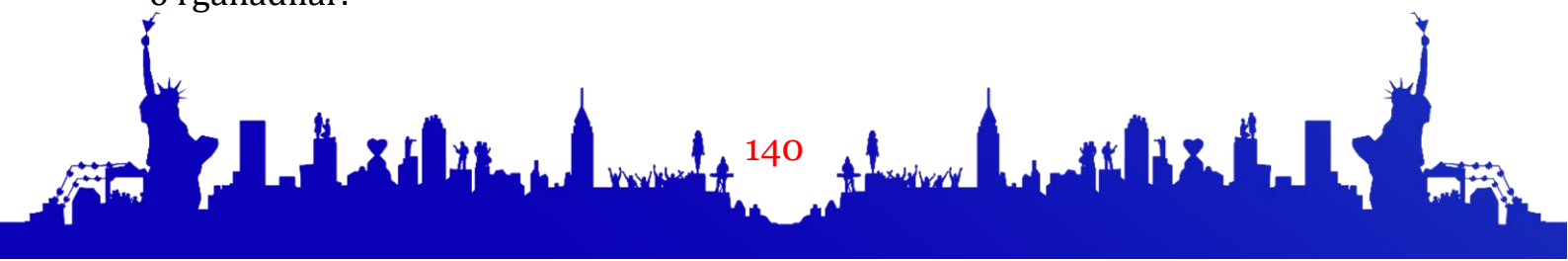
Ikkinchidan, amaliy ko'nikmalarni faollashtirish uchun o'quvchilarga tilni o'rganishda mustaqil ish qilish imkoniyatlari berilishi kerak. Mustaqil ish til o'rganuvchining o'ziga ishonchini oshiradi va o'rganilgan bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Masalan, o'quvchilarga topshiriqlar berilib, ular o'zlari mustaqil ravishda yangi so'zlar, iboralar bilan ishlashlari, qisqa matnlar yozishlari va tinglab tushunish mashqlarini bajarishlari mumkin. Bu jarayon o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Uchinchidan, texnologiyalardan foydalanish amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishda katta yordam beradi. Zamonaviy ta'limda audio va video materiallar, interaktiv dasturlar, mobil ilovalar, onlayn platformalar til o'rganishni ancha samarali qiladi. Masalan, o'quvchilar audio kitoblarni tinglash, filmlar va seriallarni xorijiy tilda tomosha qilish, onlayn test va viktorinalarda ishtirok etish orqali tilni amalda qo'llash imkoniga ega bo'ladilar. Texnologiyalar yordamida o'quvchilar o'zlashtirayotgan til ko'nikmalarini yanada kengaytiradilar va mustahkamlaydilar.

To'rtinchidan, maktabda xorijiy tillarni o'rgatishda kommunikativ yondashuv asosiy o'rin tutadi. Bu yondashuv o'quvchilarga tilni real muloqot vositasi sifatida o'rganish imkonini beradi. Tilni o'rganish jarayonida o'quvchilar turli vaziyatlarda o'z fikrlarini ifoda etishga, savol berishga, javob qaytarishga, fikr almashishga o'rgatiladi. Shu bilan birga, til qoidalarini o'rganish va talaffuz mashqlari ham amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda muhim hisoblanadi.

Beshinchidan, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish ham amaliy ko'nikmalarni faollashtirishda muhim omil hisoblanadi. Motivatsiya qanchalik kuchli bo'lsa, o'quvchilar tilni o'rganishga shuncha faolroq va qiziqish bilan yondashadilar. Shu sababli, o'qituvchilar o'quvchilarning individual qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olib, mavzularni qiziqarli va dolzarb qilishga harakat qilishlari zarur. Bundan tashqari, muvaffaqiyatlarga erishgan o'quvchilarni rag'batlantirish, ularni ijobiy baholash orqali ham motivatsiyani oshirish mumkin.

Oltinchidan, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish jarayonida o'quvchilarning madaniy bilimlari ham kengaytirilishi zarur. Til va madaniyat ajralmasdir. Xorijiy tilni o'rganishda o'quvchilar boshqa mamlakatlarning urf-odatlarini, an'analari, odob-axloq qoidalarini bilan tanishadilar. Bu esa tilni yanada chuqurroq va to'liq tushunishga yordam beradi. Shu tariqa, o'quvchilar tilni faqat grammatika va lug'at jihatdan emas, balki madaniy kontekstda ham o'rganadilar.

Yettinchidan, o'qituvchilarning malakasi va pedagogik mahorati amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini uyg'otuvchi, ularni doimiy qo'llab-quvvatlovchi va rag'batlantiruvchi shaxs bo'lishi lozim. O'qituvchilar yangi pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar, interaktiv usullar bilan tanishib, ularni amaliyotga joriy etishi zarur. Shu bilan birga, individual yondashuvni ham hisobga olish muhimdir, chunki har bir o'quvchining o'ziga xos qobiliyati, o'rganish tezligi va ehtiyojlari bor.

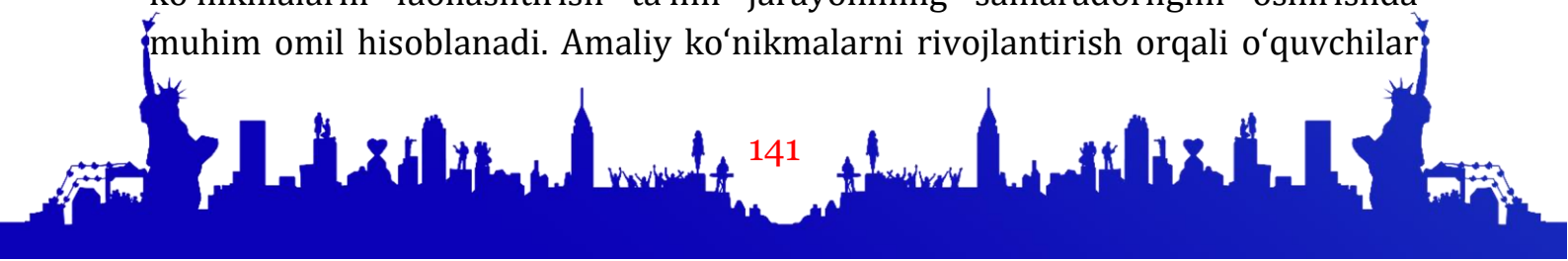
Sakkizinchidan, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishda baholash tizimi samarali tashkil etilishi kerak. Baholash nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash, balki ularning amaliy ko'nikmalarini baholashga yo'naltirilgan bo'lishi zarur. Shu maqsadda, interaktiv testlar, og'zaki suhbatlar, yozma ishlar, loyihalar va taqdimotlar qo'llanilishi mumkin. Baholash jarayoni o'quvchilarning zaif tomonlarini aniqlab, ularga yordam ko'rsatish imkonini beradi va o'quvchilarni yanada faol ishlashga undaydi.

To'qkinchidan, maktabda xorijiy tillarni o'rganishda turli fanlararo integratsiya qo'llanilishi til o'rganishni yanada samarali qiladi. Masalan, tarix, geografiya, san'at yoki informatika darslarida ham xorijiy til elementlari kiritilishi mumkin. Bu o'quvchilarga tilni yanada kengroq kontekstda o'rganish imkonini beradi va amaliy ko'nikmalarni yanada mustahkamlaydi.

Bundan tashqari, o'quvchilar uchun maxsus til o'quv markazlari, to'garaklar va qo'shimcha kurslar tashkil etilishi ham muhimdir. Bu joylarda o'quvchilar ko'proq amaliy mashqlar bajarib, o'z bilimlarini mustahkamlashlari mumkin. Shuningdek, xorijiy tillarda suhbat klub va muhokamalar o'tkazish tilni amalda qo'llash ko'nikmalarini oshirishda juda foydali hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, maktab o'quvchilarining xorijiy tillarni o'zlashtirishda amaliy ko'nikmalarini faollashtirish o'rganish jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Buning uchun ta'lim jarayonida interaktiv metodlar, texnologiyalar, individual yondashuv, madaniy bilimlar va motivatsiyani oshirish kabi omillar hisobga olinishi kerak. Shuningdek, o'qituvchilarning pedagogik malakasini oshirish va baholash tizimini takomillashtirish ham juda muhimdir. Faqat shu yo'l bilan o'quvchilar tilni to'g'ri va samarali o'zlashtirishlari, amaliy vaziyatlarda tilni faol qo'llay olishlari mumkin bo'ladi.

Maktab o'quvchilarining xorijiy tillarni o'zlashtirishda amaliy ko'nikmalarni faollashtirish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish orqali o'quvchilar

tilni real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish, erkin muloqot qilish va til madaniyatini chuqurroq anglash imkoniga ega bo'ladilar. Shu bois, ta'lim jarayonida interaktiv metodlar, kommunikativ yondashuv va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni keng qo'llash zarurdir.

O'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini oshirish va ularni faol ishtirok etishga undash orqali til o'rganish jarayoni yanada samarali va mazmunli bo'ladi. Shuningdek, pedagoglarning malakasini oshirish va metodik materiallarni doimiy yangilab borish xorijiy til ta'limining sifatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega.

Natijada, maktab yoshidagi o'quvchilarda xorijiy tillarni o'zlashtirish bo'yicha amaliy ko'nikmalarni faollashtirish ta'lim tizimining zamonaviy talablariga javob beruvchi samarali pedagogik jarayon tashkil etishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF-158-son <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>
2. Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of Educational Objectives. David McKay Company, Inc.
3. Ellis, N. (1994). Implicit and Explicit Learning of Languages. Academic Press.
4. Erasmus+ Program (2022). Innovative Approaches to Teaching Foreign Languages in Europe.
5. G'aniyev, Sh. (2020). O'zbekiston ta'lim tizimida xorijiy tillarni o'qitish metodikasi. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
6. Harmer, J. (2007). The Practice of English Language Teaching. Pearson Education Limited.

